

Arxiu Històric de l'Hospitalet.  
C/ Joan Pallarès s/n.  
08901 - L'Hospitalet

Persona entrevistada: **Rosa Güil Cuesta** (D).

Al final intervé el seu marit (H).

**FONS: CAN TRINXET.**

Data: 10-maig-2002

Entrevistadora: Dolors Marín.

Duració: Cinta 1: 1 hora.

Cinta 2: 20 minuts.

**Signatura: Ot6**

### **CINTA 1 - CARA A:**

**A on va néixer, Rosa?**

A Barcelona, carrer Mallorca, cantonada al carrer Tarragona.

**I quan va venir a viure aquí a Hospitalet?**

Vam vindre un mes i mig abans de començar la guerra civil.

**Ah, sí? I com és que van venir aquí al Centre de l'Hospitalet?**

Vivíem al carrer Basegoda, vaig fer la comunió a l'església dels Dolors del carrer Begur i allavors des d'allà el meu pare estava malalt, molt malalt, ja erem uns quants germans, crec que ja erem 5... sí, quan vam vindre aquí erem 5 i a la que va néixer el Jaume 6, i vem arribar a ser 8 germans, 3 nascuts aquí a Hospitalet, el Jaume, la Carmeta i el Josep, que ara el tinc en una residència de Castelldefels, perquè va néixer una miqueta atrasadet.

I el papa sempre estava malalt de les vies respiratòries, de bronquitis, que jo he tret l'alergia d'ell, i llavors es veu que allà no tenien per poder pagar el lloguer, i la tia Carmen, que ha viscut molts i molts anys al carrer Buenos Aires i ara està ingresada a la fundació Santa Eulàlia del carrer Jacint Verdaguer, "pues" va trobar aquest pis del carrer Santa Eulàlia, número 45, al 1er. 4ª, i desde... seria el primer de juny, que vaig fer la comunió i vam vindre aquí, faltava mes i mig per començar la guerra.

**I com la va viure la guerra?**

Ui...!

**Fatal, no?**

sí, la vam viure fatal perquè erem molts germans, al papa se'l van endur a la guerra...

**Estant malalt i tot?**

Sí, se'l van endur a la guerra, sí, sí. Va estar a un camp de concentració i tot, pobre.

**A França, clar, després.**

Sí, va vindre ple de póls.

**Clar, perquè hi havien molts als camps, clar.**

Llavors la mama, a la guerra va tindre el meu germà a l'any 37.

**El seu germà?**

Sí, ma germana la María i jo erem petites, ma germana més que jo, perquè jo a l'any 37 tindria 10 anys, allavors abans de que sapiguessim que la mama estava en estat ens van portar, vem anar a parar a la vora de Pedralbes, al quarter aquell i llavorens ens van portar a Sant Andreu de Llavaneres.

**Els van portar a una colònia de nens?**

Sí, de refugiats.

**A vostè i a la seva germana.**

A la María.

**La mare no, la mare...**

Si jo tinc 74, ma germana la María va néixer al 30 i ara 71 farà, està vora als 72, no? I em va fer patir molt perquè plorava nit i dia, era més joveneta que jo, tenia 6 anys, encara no havia fet 7... i jo em vaig enxufar una mica a les màquines de cosir, de pedals i montàvem les bates...

**Això a la colònia?**

A Sant Andreu de Llavaneres.

**Quants anys tenia vostè? Era molt petita.**

"Pues" mira, llavors tindria 9 o 10 anys.

**I llavors ja feia anar les màquines vostè?**

Sí, sí, perquè a mi m'agradat sempre la màquina de cosir, i no he tingut mai jo, però la mama sí que en tenia una. Quan compràvem les coixineres, les partíem per la meitat: "Deixi'm mama". "No, que tens que posar-les primer del dret, i després dele revés..."

"Bueno", ja va vindre la guerra i la mama rentava coves de roba, nosaltres fèiem lo que podíem, anàvem pels camps a demanar, hem anat a demanar fins el Prat del Llobregat nosaltres, a les cases de pagès.

**Això abans o després de la guerra?**

Amb la guerra, i després també, que la postguerra encara va ser pitjor. Quan van entrar els nacionals nosaltres estàvem a Magoria, van requisar...

**Era un magatzem de menjar, no?**

Un magatzem ple, ple, i allà vam poguer agafar un saquet de llenties i portàvem una garrafa o no sé què... i del carrer Comerç, ho he de dir perquè és veritat, hi havia una fàbrica d'oli i "a rastras, a rastras, a rastras", tothom pel terra i jo vaig agafar un bidó d'oli i "a rastras, a rastras" tota la carretera i de la carretera a casa.

### **Quants anys tenia?**

Allavors jo crec que tindria 12 anys.

### **Una nena.**

Sí, una nena però ajudava a la mama, i tant, i tant. Perquè a mi em van vindre a buscar a Sant Andreu de Llavaneres, una vegada van vindre i: "Rosa, Rosa Güil". Dic: "Sí, i la meva germana és María". "No, no, només pregunten per tu". I jo em vaig espantar perquè em pensava que... Dic: "Ai, ara si se'm porten, la meva germana, pobreta!"

Vaig agafar una tremolor. Diuen: "Es que tens família". Quan arriba la mama amb un mantó de color rosa i amb una criatura als braços, dic: "Mama, de qui és aquest? Mama, de qui és?" "Pues meu, que l'he tingut jo". I em vaig posar a plorar i vaig dir: "Un altre fill? Un altre?" Ja erem 6 em sembla, 5, i amb el Jaume 6. Diu: "Sí, venim a veure't amb la tia Carmen, que aquí, que allà..." "Pues la María només fa que plorar..."

"Pues bueno", de les màquines de cosir ja van posar persones més grans perquè sabien, allavors jo em vaig enxufar a la cuina, potser va ser abans, em vaig enxufar a la cuina que no podia rentar les olles tan grans. Eren més grans les olles quasi que jo, sí, sí, però "bueno"...

Llavors jo a les nits a ma germana li pujava pa i lo que trobava per la meva germana, mirava de posar-li oli, d'amagar-lo, a lo millor sacava una olla, ho posava a l'olla i ho amagava... i la María, pobreta meva, m'esperava. La María m'esperava i jo li donava.

Ara et diré que mira si tenia gana quan em van portar, que vaig anar amb això d'una "chumbera" i em vaig posar una figa de moro amb els pinxos i tot a la boca, de gana que tenia, me la van treure i la van pelar, la van obrir i em van dir: "Té, té".

"Pues" amb els pinxos que tenia a la boca i tot me la vaig menjar, de la gana que teníem.

Quan sentia passar els avions dels alemanys que anaven a Barcelona a bombardejar... Allà hi havien d'Asturies, una amiga nostra molt amiga, pobreta, que jo m'he recordat tota la vida, era de Málaga, sempre anava al costat de les dugues germanes, de la Rosa i de la María.

### **I no l'ha vist mai més?**

No l'he vist mai més, jo em vaig vindre i ella es va quedar. L'he resat i l'he plorat moltes vegades perquè era tan bona nena, tan bona, i a la meva família han entrat persones... el meu marit precisament és andalús, però ha entrat la meva neboda

amb un "malagueño", i jo li deia: "¡Cuánto me hace recordar a una amiga que yo tenía en las colonias!"

### **I llavors ella es va quedar a les colònies?**

Ella es va quedar i ningú la va anar a buscar.

I al novembre del 38, que el meu germà Jaume ja tenia un any, va vindre la mama amb la tia Carmen, diu: "Que heu de vindre cap a casa". "És veritat? És veritat?" "Sí, sí, ja hem demanat permís". "Ens deixaran marxar?"

Perquè ja ens anàvem preparant que si s'acabava la guerra i entraven els nacionals que a nosaltres ens portarien a França o a Alemanya. Quan la TV-3 dona tot això de les criatures a mi les làgrimes se m'han caigut, perquè m'he recordat sempre que si a mi no m'arriben a vindre a buscar al novembre del 38, jo Déu sap on haurés anat a parar i la meva germana, i ens haguessin separat a lo millor, que donaren en adopció a una i a l'altra no. Això a mi m'ha arribat al cor, pobreta de mi, que gràcies a Déu ara podem...

La meva germana està a Suïssa, va marxar a Suïssa amb els fills i el home. Se'l va morir l'home el 21 de gener, el va trobar mort, tenia un mal dolent de molts anys i quan va anar a despertar-lo: "Levántate a tomar café..." I estava mort.

### **I la seva germana què va marxar, després?**

No, no, està a Suïssa perquè té tots els fills allà, i el govern suís els protegeix molt, a més a més té un fill subnormal, ho té a una residència, i a aquell nen el van fer suís, té una bona paga, té una bona residència i a més li deixen cada 15 dies. Ella ha patit molt. Jo en tinc 3, ella té 4, jo també els tinc a Suïssa tots els 3, jo no tinc ningú aquí.

### **I com és que han anat a Suïssa?**

Una setmana que ve ma germana i la tinc aquí, el meu germà que també està a Suïssa i ara té una torre a Sant Pere de Ribes, i ens veiem, una filla meva, la gran, la Margarida va comprar una casa adosada a Cubelles i se'n deixa anar dissabte i diumenge, quan sigui necessari, i els fills estan allà tots dos, que són els bessons, que han vingut aquí, a casa dels seus pares a passar l'aniversari de "cumpleanys".

### **I com és que els tenen a Suïssa?**

"Pues" mira, nosaltres vem anar, el meu marit va anar uns anyets, i després va tornar, vam tornar i ens vem endur els fills, però no teníem dret de tindre'ls. Els teníem amagats i eren "temporeros", però després ens van donar l'autorització, una feia de senyoreta de companyia amb una senyora suïssa, i l'altre fill es va posar en una pizzeria a fer pizzas i després ha sigut maquinista, portant màquines excavadores d'aquestes, i la meva Darina gràcies a Déu està treballant a la fàbrica de rellotges i tenen montada la seva vida i ells ja no... Són

fills del carrer Comerç, d'aquí de Santa Eulàlia, i com que ja... La petita està divorciada, ell va marxar amb una altra, i vui dir, però jo a Can Trinxet vaig estar molt contenta. Treballava els filats.

**I quan és això, estàvem a la guerra civil. Quan acaba la guerra vostès venen aquí i al cap de... ja entra a treballar a Can**

**Trinxet em deia, no? Que devia ser el 40 o 41.**

Sí, 41 o 42.

**I com és que entra a treballar, per mitjà del sindicat em deia, no?**

Sí, de Hospitalet del Llobregat, la mama m'hi va apuntar.

**Ah, o sigui, la seva mare l'apunta al sindicat...**

Sí, sí, i allavors un dia ens criden, o ens havien d'enviar 4 lletres, perquè telèfon no n'hi havia, i llavors en vem presentar i van dir: "Ja pot anar a treballar". Em van posar al turn de matí que a les 5 del matí ja havia: "Ala, cap allà!"

**Què tenia, 14 anys i mig em deia, no?**

Sí, 14 anys i mig.

**Una nena, una nena.**

Era una nena però ja sabia lo que era triscar, perquè ja dic, sempre ajudant a la mama, sempre he ajudat a criar els fills. Al carrer Bassegoda Ramón és nascut, del carrer del mas, mira si tinc germans que són d'aquí Hospitalet. El Antonio que ja és mort, que en pau descansi, el Rafael, jo i la María som fills del carrer Mallorca, i la mama, incluint la mama.

**La seva mare també va néixer allà?**

Sí, al carrer Mallorca, davant de l'estació de Sants. Allà començava, cantonada amb el carrer Tarragona.

**Llavors el seu pare també ve del camp de concentració?**

El meu papa va vindre de Lleida, el papa era lleidetà, de Lleida capital, vui dir, que som uan família ben catalana i estic molt orgullosa, eh? Molt, molt, molt, molt, de ser catalana.

**I després de la guerra el seu pare està en un camp de concentració i llavors després ja ve cap aquí.**

Sí.

**Està molt de temps o no?**

Escaldant les robes per no tirar-les. Ara tiren els sacs de roba, no importa, i en aquells anys rentant-les en una galeria que teníem i escaldant la roba i tot, era la misèria, però "bueno"...

**I el seu pare es va posar a treballar quan ve?**

Sí, perquè el papa treballava a la Canyet.

**Ah, treballava allà a la Canyet?**

Sí, aquí al carrer Aprestadora, i feien pastilles de sabó, i a la mama li donaven i portaven bacallans sencers i tot, dels barcos, i feien trossos de bacallà i canviaven per pa. L'estraperlo que se'n deia.

**I llavors qui portava els bacallans, el seu pare?**

No, si el papa estava treballant, a la mama li passaven una mica de jornal... Diguem que estava a la guerra i el senyor Lliuret es va portar molt bé sempre amb nosaltres.

**És el senyor del Canyet, el senyor Lliuret?**

El senyor Lliuret és el que era un dels accionistes, Societat Anónima, poder era un empresari, i estimava molt a la mama, cada divendres anava a buscar la setmanada, cada divendres, i li donava barres de sabó i li donava bacallà, coses bones que portaven en patera. Això va passar en temps de guerra i després de la guerra, sí, sí. I mira, la Magoria, allò era unes naus plenes de menjar i nosaltres passant fam, eh? Sí que vem passar gana, sí.

Després quan va venir la postguerra, anàvem a fer cues per comprar verdura i per comprar llet. Un dia em vaig posar el mànec aquí i se'm va tombar. Ui, quan vaig anar a ca la senyora! Li vaig posar una mica d'aigua. Això sí que ho vaig fer, sí, però tenia una por, només plorava.

**Per la seva mare?**

Sí, per la meva mare, i per la senyora que la vaig enganyar.

**Quina senyora?**

Una senyora que vivia quí a la carretera.

**Ah, i vostè li anava a buscar la llet.**

Sí, fèiem cua amb els mocadors al cap, i fèiem cues, cantonada al carrer Maluquer.

**Ah, sí? Allà hi havia la llet, una vaqueria.**

I al davant d'on hi havia el cine, que ara hi ha una casa d'això de 100 i de figures...

**Sí, dels 20 duross, sí.**

Sí, "pues" allà hi havia una altra.

**Ah, allà hi havia una altra vaqueria.**

La senyora Pepeta, que també ens volia molt, també ens ajudava molt. I les senyores de la verdura "pues" totes les fulles de

bledes que queien aquí i allà ens les donaven. Sí, la mama va ser molt "apoyada", eh? Era molt treballadora.

**De què treballava la seva mare?**

També, tota la vida amb la tia Carmen, que la tia Carmen està aquí a la Fundació Santa Eulàlia, que té 92 anys.

**I ella també treballava a la Trinxet?**

I la mama "pues" va treballar... Sí que va treballar la mama!  
I després vam anar a Can Dernís, després vam anar al carrer Roger de Foosc, vem treballar a varios "puestos".

**I què eren, del tèxtil?**

Del tèxtil, sí, tota la vida vem ser del tèxtil.

**I què feia amb els crios la seva mare quan anava a treballar?**

"Pues" mira... ens donaven molta roba les senyoretes de la conferència, aquí a aquesta esglèsia hi havia mossèn Xavier i un dia em va crida a mi i eem va regalar dugues mantes... Sí, els meus fills van ser batejats aquí.

I em sembla que la Margarida, que la mama va ser la padrina, hi vem anar a Sant Isidre. Jo estic casada a Sant Isidre.

**Ah, vostè es va casar a Santt Isidre. Qui havia, mossèn Bonet?**

Mossèn Joan.

**Sí, mossèn Bonet.**

"Bueno, pues", a la banda del carrer Buenos Aires han posat una casa que hi ha "chinos", també de coses de 100, "pues" tot allò tan llarg era la esglèsia de Sant Isidre. Em vaig casar a l'any 51. I va traspasar la carretera perquè era d'una banda a l'altra i ens vem casar dins d'aquell local, perquè estaven fent l'esglèsia de Sant Isidre, i allà l'estaven fent.

Llavors mossèn Joan va dir: "Què vol, que la casem en castellà o en català?" I jo li vaig dir: "Home..." No sé com li deuria dir però li vaig dir ben dit que la família del meu marit... Dic: "Tots nosaltres som catalans, però la família del meu marit són castellans", "a pesar" de que la meva sogra era francesa, el meu sogre la va portar de França, del departament de Lyon es veu que era. I sí, sí, veritablement era francesa.

Em vaig casar a Sant Isidre i la Margarida, com que la mama vivia al 45 del carrer Santa Eulàlia li va dir a mossèn Joan si batejaria la seva néta, i li devia dir l'adreça de casa que perteneixia al carrer Buenos Aires i llavors la van batejar a Sant Isidre, però la meva Dorina i el gran, que és el noi, i la petita estan batejats aquí a Santa Eulàlia, i jo em vaig vindre a casar aquí perquè perteneixia...

**I vostè entra a treballar als 14 anys i quants anys està a Can Trinxet?**

"Pues hasta" l'any 53 que vaig quedar en estat.

**Déu n'hi do! Molts anys, eh?**

Sí, i llavors vaig sapiguer que estava en estat i quan el nen no tenia un any... quan el meu Paco, que es diu Francisco, "pues" vaig sapiguer que estava en estat. Allavors ja estava bastant delicada, estava més malament que bé, no? Dormíem tots en una habitació rellogats.

**Estàveu rellogats a on?**

Al carrer Comerç 92, al 3er, 1ª.

**Això a l'any 51, 52.**

Sí.

**Quan vostè es va casar van anar a viure rellogats, no?**

Ens van donar una habitació, la vem arregalar molt ben arreglada, molt maca, i gràcies a Déu em vaig poguer casar bé.

**I el seu marit de què treballava?**

Allavors treballava en una fàbrica que feien "tochos", a la bòvila, no aquí, anava allà a Esplugues, perquè ell vivia allà i treballava de solter, i allavors va anar a treballar a Esplugues amb un senyor que viu a Hospitalet i el va col·locar. Després ja quan va entrar a la bòvila d'allà, que també va entrar en aquesta d'aquí...

**Quina d'aquí?**

Aquestes cases eren una bòvila.

**On estem ara, això era una bòvila.**

Tot era una bòvila, per pujar pel pont... Jo ja vivia al carrer Más i baixava per aquest pont d'aquí perquè la meva padrina vivia al carrer de l'Estació nº 22, la tia Elisa.

**Com ha canviat el paisatge!**

Que em dic Rosa per la mare d'ella, ella es deia Elisa, i les nenes, les cosines, la Merçé i la Juana.

**I a on va conèixer al seu marit vostè?**

Jo el conec perquè jo visc al carrer Santa Eulàlia 45 i anàvem colles de noies al cine, "tal y cual", i vem conèixer un noi que es deia Juan i un noi que es deia Antonio i precisament eren amics d'ell, i en un 10 d'abril de 1944, miri si era joveneta, va vindre el Juan i l'Antonio aquest i van venir: "Aquí te presentamos un amigo que ahora ha venido del pueblo". Ells ja estaven aquí però va anar uns dies a passar al poble, i allavors me'l van presentar com amics, anàvem a l'enterro de la sardina, anàvem al dia de la truita, i com que treballava al torn del matí a la tarda anàvem als Tres Pins. Tu te'n recordes dels Tres Pins?



**No, on estava?**

A dalt de Montjuich.

**A dalt de Montjuich es diu els Tres Pins.**

Sí, el dèiem els Tres Pins. I anàvem caminant i tornàvem caminant.

**I el dia de la truita i tot això què feien?**

Sí, anàvem amb una canya i portàvem una sardina allà i jo li deia a la mama: "Vostè vagi, vagi, encara que sigui petita compri'm una sardina".

**I no anaven a ballar?**

Sí, vaig anar a ballar a la Sala Joventut que hi havia al carrer Sant Medín, i després amb una amiga meva vaig anar unes quantes vegades al Reial. I encara, estant ell a la mili vaig fer un any bondat, que els altres anys a la mili, quasi dos anys i mig, 30 mesos!

**Carai, com és que estaven tant a la mili?**

Home, la quinta del 46 va ser així. 46.

**Déu n'hi do! Tants anys després d'acabada la guerra.**

Va marxar al març o l'abril del 46 i al setembre del 48 va vindre amb permís, i estant aquí ell de permís li va vindre la llicència, que vem anar ???? pels amics perquè li va tocar a Melilla. Ell anava vestit com Emilio el "moro", a "renglares", molt maco.

**I què diu, que vostè va fer bondat un any només?**

Vaig fer bastant bondat perquè no venia de permís, no tenia diners per vindre, si havia algú que venia... li vaig enviar una vegada 5 duros amb el Manelet de les bicicletes del carrer Comerç, que també li va tocar al mateix lloc. I llavors una amiga meva em diu: "Per què no vens, dona? Per què no vens? Anem a la Festa Major". Dic: "El meu novi està a la mili". I també havíem vingut a la Festa Major d'aquí el Torrente Gornal.

**Ah, havia Festa Major al Torrent Gornal?**

Sí, al carrer, al carrer.

**No ho sabia.**

Sí, allavors havia anat a la carretera de la Bordeta, que venia una orquestra molt bona, Fantasi es deia, i allavors ja vaig començar a ballar amb amigues i em vaig engrescar una mica, però jo quan va vindre eell li vaig dir, eh? "Si algú te diu que he ballat...", perquè he ballat "hasta" amb la meva germana que en pau descansi, que fèiem gràcia: "¿Con esa mujer tan grande bailas?"

**Què era molt alta vostè?**

No, ma germana era molt alta, jo era baixeta, i jo deia: "¡Pues es mi hermana! És ma germana!"

Però jo quan va vindre li vaig dir: "Mira, que he anat amb una amiga a ballar i he ballat amb nois i amics i coneguts i tal i qual". I escolta, a mi mai m'ha retret ni res. Ell va comprendre que va estar 30 mesos, eh?

**Es que és molt, eh?**

Encara hi ha una casa de mobles que es diu el Collado, aquí a la barriada, que vivíem a la mateixa escala i ell vivia a dalt i deia: "Rosa, nunca en la vida me hubiera pensado que tú hubieras hecho tanta bondad el marchar el Enrique". Sempre me'n recordaré d'aquestes bones paraules que em va dir. I jo li vaig dir: "Es que..." Parlaven castellà, els seus pares eren de Murcia. I li vaig dir: "Es que jo l'estimo molt a l'Enric". I feien Festa Major davant, eh?, d'aquesta església, i davant del carrer Buenos Aires i al carrer Buenos Aires, eh? Però mira. I va passar tot, jo era molt jove també, el vaig conèixer amb 16 anys, eh? o 17 anys, encara no havia fet els 18 i ja se'l van endur a ell, i va marxar que tenia 20 anys, encara li faltaven 6 mesos pels 21.

**I de la fàbrica què recorda, de Can Trinxet? A on estava vostè, a quina secció?**

Als filats, jo a filatures, i després els filats de carro quan hi venien, em podia anar a la una i mitja de la nit i havia vingut el meu marit en aquest permís que li van donar la licència i a la una i mitja de la nit, me'n recordo que anàvem els tres al cine i al sortir m'havia d'anar a Can Trinxet, mira si era valenta!

**Quan sortia del cine s'anava a Can Trinxet?**

Perquè entrava a la una i mitja "hasta" les 5 que canviava de...

**A la una i mitja de la nit entrava?**

Entrava als filats de carro.

**I eren moltes les que entraven a aquesta hora?**

Sí, moltes hi anàvem, moltes. Llavors ens ho pagaven com hores extres...

**No paraven les màquines, no?**

No, no paraven les màquines i cada mes ens donaven una prima de 75 pessetes.

**Ah, clar, per treballar de nit, no?**

Sí, jo a vegades me les quedava, em comprava unes sabates o "algo", perquè només tenia un vestit, el rentava, el pujava a dalt del terrat, baixava i d'allò... Abans d'entrar a Can

Trinxet havia estat de mainadera que se'n diu en català, "niñera", amb una senyora que venia amb el seu marit, carregada de fills i el seu marit estava al quarter de Lepanto, acabada la guerra, ja havia acabat la guerra, que era molt joveneta.

I amb una cosa així d'alta, com te diré jo? De porcelana vermella amb una tapa, que ella va portar d'Andalusia, anàvem i ens posava quan feia el "rancho", anàvem els primers que ens posava el menjar a nosaltres i sortíem per la porta de darrera.

**I llavors es portava el rancho pel seu marit que era militar, no?**

Sí, pel senyor Francisc Escuadres es deia. I ja dic, jo he treballat molt, molt. I en draperies i tot, eh?

**En draperies ha treballat? Aquí al barri?**

Al carrer Amadeu Torner, sí, havien unes draperies i anàvem de jovenetes a triar draps.

**I quan hi anaven a fer la tria aquesta? Abasn de treballar a la Trinxet?**

Sí, tindria 12 o 13 anys.

**Acabada la guerra, tot just acabada la guerra havi a anat a triar, no?**

Sí, i quan treballava tres dies a Can Trinxet anava al camp del Gruixa que estava allà al carrer Buenos Aires, que treballava tot el dia per 24 pessetes i tot el dia replegant pèssols.

**Eren temporeres, no?**

Eren temporeres, ens llogaven per això. Gràcies a Déu he sigut molt decente a la vida, tinc una cosa molt bona que em van donar a la Suïssa quan vaig treballar 5 anys a la fàbrica Rolex, al restaurant, de persona de confiança i de tot, està posat en francès, i molt treballadora sobretot, sí.

**I quan anava aquí al camp, què eren, grups de dones? Es deien colles, no? Que una senyora més gran les portava...**

Sí, una senyora més gran ens portava: "Miri, si té "algo" jo només treballaré 3 dies, els altres 2 o 3 vindria amb vostè". Treballàvem dissabtes i tot, eh?

**Al camp?**

A Can Trinxet. Les de la una de la tarda feien mitja hores més per plegar a les 7 de la tarda, i nosaltres no, nosaltres fèiem 8 hores i mitja per esmorzar, 8 hores i mitja treballàvem, entràvem a dos quarts de 6 "hasta" la una i mitja, eren 8 hores. Si entràvem a les 5... Entrant a les 6 fins les 2 són 8 hores, no? "Pues" jo havia d'entrar a dos quarts de 6, per això a les 5 del matí... i ben jovenetes, eh? A les 9 ens portaven l'esmorzar.

**La mare li portava?**

La mare o els germans petits.

**Els portaven l'esmorzar? A vostè i a la seva germana?**

I els diumenges rentar a tots els germans, canviar-los i pentinar-los, i els germans sortien impecables, com els que van dient: "Tinc la casa neta com una patena" i després de genolls a fregar el pis. Posàvem serradures perquè durés més dies, ma germana era més petita. I els diumenges em feia fregar els plats a mi per la tarda.

**Qui, la seva mare?**

La meva germana, era més viva! "Jo els frego al matí i tu a la tarda". I no sortíem soles com ara, eh? La vida ha canviat! El "rumbo" del món ha donat la volta al món, eh? Perquè venia la mama a acompanyar-nos, festejant amb el meu home venia ma germana: "I ara m'has de comprar un gelat, Enric", li deia. "Ahora me tienes que comprar un helado". Set anys parlant castellà amb el meu "novio", i quan ens vem casar vam parlar castellà per la família, però després la senyora on vem anar a viure li va dir: "Enric...", la senyora Conxita: "Jo no sé parlar el castellà, així que jo et parlaré el català". Diu: "Bueno, usted me habla, y como mi suegra también me habla catalán..."

Perquè ell va entrar a treballar amb el papa al Canyet.

**Ell va anar a treballar amb el seu pare al Canyet?**

Sí, sí, sí.

**I llavors vostè tots aquests anys que està a la Trinxet, que està quasi 10 anys...?**

No, 12.

**Sempre està al mateix lloc o no?**

Sí.

**Sempre està a filatura.**

Es que primer em van posar a les "billes", que nosaltres havíem de posar les màquines, d'això sí me'n recordo, i llavors posàvem les "billes" en caixes i quan estaven plens se les emportaven, i ja quan em van passar dins la nau ja me van posar a les filatures que se'n deien, posar les "billes" al d'això i llavors... ????

**I tenia moltes amigues a Can Trinxet?**

Sí, sí, sí, d'aquí la barriada hi havien un fotimé i de Sants.

**Venien sobretot del barri i de Sants.**

"Hasta" de Sant Andreu venien.

**Què diu ara? Ah, sí?**

Una senyora que era xaparrudeta i la seva germana, que van passar a França d'estraperlo.

**Per què? Perquè les buscaven?**

Sí, i moltes amigues, moltes. La Rosita del carrer Jocs Florals quan passava per sota de casa: "Rosita!" Abans de les 5 del matí ja passava, havia de sortir a les 5 menys quart.

**Anaven en colles a treballar.**

Sí, anàvem en colles.

**Què bonic.**

Quan sortíem les colles, estaven mitja hora passant colles de la gent que anaven a treballar, a Sants, Hostafracs... era admirable.

**I se'n recorda de fer cel.lebracions a la feina? Per exemple, el Dijous Sant, el dia de la truita...**

Sí, portàvem la sardines en llauna o sardines... Fèiem "bocadillos", entrepans i posàvem sardines...

**CINTA 1 - CARA B:**

Cel.lebràvem molt, les festes aquestes típiques del enterro de la sardina, el Dijous Gras que és la setmana abans, que a vegades ara ni m'en recordo, tinc que mirar el calendari perquè digui Dimecres de cendre, no? Però en aquells anys ho cel.lebràvem al matí, a la tarda... Quantes noies hi havien que canviaven els torns per a la tarda poder sortir.

I ell "pues" si podia també venia amb el seu amic el Juan i el Antonio.

**Ah, llavors sortien tots junts?**

Van marxar a França ells, a l'any 56 van marxar a França.

**Qui van marxar a França, els amics d'ell?**

Sí, els amics d'ell, sí... Ja li dic, que amics d'ell van marxar a França, sí... però després quan va vindre el recollíem, quan va vindre de la mili pagàvem 15 pessetes o 20 cada setmana per pagar els mobles, i quan ens vem casar encara ens faltava el matalàs del llit, sí, però el papa va anar "ahorrant, ahorrant, ahorrant" i vem fer a la cooperativa del carrer Buenos Aires un refresc.

**Allà al "Respeto Mutuo", allà a la cooperativa, no?**

A la cooperartiva, el 19 d'agost de 1951. Ens van posar les taules, sense "mantels" ni res però... i es van fer unes borsetes de "peladillas" i un refresc amb uns panets de "viena"

i allà vem posar algunes coses, i el papa va anar rejuntant, rejuntant, rejuntant...

**I va portar vestit de núvia?**

Ell em va comprar vetit de núvia, i una amiga meva que es diu Pilar, que viu aquí a anselmo Clavé, me'l va fer de gratis i me'l va regalar. El meu marit em va comprar la roba i la Pilar me'l va fer, que ell anava a aprendre a cosir i ja tenia quasi el títol de "corte" i confecció i em va fer el vestit de núvia de gratis.

**I què li van regalar les noies de la fàbrica? Era costum que regalessin què? Tovalloles per exemple o coses d'aquestes...**

Em van deixar una "diadema", em van deixar un "lliga-cames", "lliga-cames" es deia"? Jo què sé. I la mama va dir... que la diadema aquella era groga i algunes cosetes, i la mama va dir: "A mi no m'agrada que amb un vestit rosa tan maco, que ara portis això", i se'n va anar a General Sanjurjo, a la Plaça dels Pirineus de la Torrassa i allà hi havia una casa d'això de coses de núvia i em va comprar "hasta" el ram de sac, i la toia valia 150 pessetes, 51 anys farà ara, eh? I allavors el meu cunyat era solter i va dir: "Pues mira, jo tinc un amic al Rac, li pagarem". I li va donar... va vindre el padrí, el Cisco va ser. I vui dir, que el vam fer tan bé com vam poguer.

**I de la fàbrica recorda a Don Abelino Trinxet?**

Sí, hi havia encarregats que no me'n recordo com se deien, hi havia un del carrer Olzinelles.

**I eren bons o dolents els encarregats?**

No, eren bons.

**No es ficaven amb les treballadores?**

Tampoc no podien fer el boig, i tenien que cumplir amb la feina. Jo un mes, em va demanar una treballadora de canviar i li va dir a l'encarregat i diu: "Sí, sí, sí, que la Rosita...", me'n dei en Rosita les treballadores...

**Per què li deien?**

Perquè tenia els peus molt grosos. Sempre m'han dit Rosita, totes les treballadores, la Doloretas que està aquí... I li van demanar autorització, que em van demanar un mes per canviar el "turno" i van demanar autorització als encarregats i el meu encarregat li va dir a un altre: "Ja li pots donar permís que la Rosita Güil és molt bona treballadora".

**I de don Abelino què recorda? Venia a veure-les o no?**

Sí, de tant en tant, sí.

**I a la dona de don Abelino l'havia conegut vostè?**

Potser sí, clar que la tenia que veure. Jo ara sóc una sombra de quan era jove, eh? Vols que expliqui una anècdota? Resulta que hi havia una infermeria i allavors quan et venia el mal de dintre, principalment quan et venia la regla, "pues" va vindre una i va dir: "No sabeu? A l'infermeria et donen menta amb ginebra per les que patim sempre de ventre". I jo disposta dic: "Pues ja aniré jo!" Però es veu que em van calar i "en vez" de donar-me menta amb ginebra me van donar una cosa blanca, com una purga.

**Debia ser "aceite de ricino" d'aquest.**

No, no era oli de ricino, no.

**Li van donar una altra cosa.**

Me'n van donar una altra cosa, i jo li vaig dir: "Es que jo pateixo de mal de ventre". "Sí, jo no li dic que no, però es que ara en té de mal de ventre?" I jo en deia: "Que sí, a mi quan em ve la regla sempre tinc mal de ventre". "Però ara té la regla?" I vaig tindre un "fallo", que vaig dir que no: "Està a punt de vindre'm però no". Aquí vaig dir la veritat. "Ja li donarem una altra cosa"...

**I qui havia a l'infermeria?**

No me'n recordo.

**Què eren infermeres o hi havia un metge?**

Infermeres.

**Infermeres, que sempre estaven allà obertes per si de cas.**

També portàvem els nens amb la mare.

**Ah, sí? Expliqui'm això.**

Després ens van donar... me'n van donar a mi perquè entrés a les 6, era mitjaa hora, "en vez" d'entrar a les 5 i mitja entrava a les 6, perquè jo li pogués donar de mamar, i una tia meva del carrer Estació, que era padrina meva me'n cuidava el nen...

**Ah, llavors li portava cada dia el nen.**

No, no, no portava el nen, ella li donava els biberons i jo la mitja hora l'agafava al matí, "en vez" d'entrar a les 5 i mitja entrava a les 6, de les 6 fins la 1 i mitja, i quan sortia deseguida al carrer l'Estació... Sortíem pel carrer Salvador, i a la cantonada hi havia el bar del Topo, em sembla que li deien i allà ens feien de vegada petits "bocates", i si no venia la mama... me'n donàvem al millor una pesseta o lo que sigués i allà ens preparaven per lo que teníem, perquè en aquells anys... "Hasta" el dia que em vaig casar em van donar una pesseta! El papa ens donava una pesseta cada setmana, el papa a tots, una a cada un, eh?

**Pobre home, que Déu n'hi do els que eren!**

Sí, sí, sí, vem arribar a ser 8. Tinc un record molt bo de tots els meus germans, que cada vegada que era el meu sant la mama posava al llit una cosa molt maca i llavors me comprava això, me'n va comprar un cucharó, una "espumadera", com se diu en català?, i anàvem fent coses, jo guardava la roba perquè l'anava fent, i llençols, allà quan sortíem de la fàbrica que eren de color roig, les vaig rentar tots abans de casar-me i les vaig planxar.

**Clar, perquè eren de cotó roig, no?**

Sí, i cada any, cada any, cada any m'anaven comprant: "Què li falta? Això, allò, allò un drapet de cuina, un davantallet pel dia de demà, i el llitet me'l posaven ple de coses, pero coses que jo necessitava, i d'això s'ocupava la meva mare: "Mira, això te l'ha regalat... Aquests ganivetets te'ls ha comprat la Carmeta, aquest d'això te'ls ha comprat..." Sí, sí, tots els meus germans compraven... Arribava el "Viernes" Sant i cada un aportava alguna coseta.

**I se'ls brodava els llençols?**

Sí, me'ls van brodar.

**Vostè o els encarregava brodar?**

No, no, jo no sabia brodar. No vaig tindre temps.

**Clar, si no tenia temps de fer res.**

Vaig baixar abaix a la carboneria i vaig anar dos dies. I quan estava treballant al "turno" del matí encara me vaig enxufar en una fundició de plom!

**Ah, sí? A on?**

Al carrer Santa Eulàlia 58.

**Allà hi havia una fundició de plom?**

Sí, on hi ha ara la sala cultura, "pues" allà dins hi havia una fundició que era dels sogres d'una cosina germana meva, filla d'aquesta tia que va ser la meva padrina, la Juana.

**I què feia vostè?**

Feien terminals pels cotxes unes noies, i nosaltres passàvem els cables que eren com color alumini i passaven i els enrotllàvem com del color del cobre, com els "tubos" però eren fils, eh? com fils però de ferro.

**Feia doble jornada.**

Feia doble jornada. Un duro cada dia! Cada tarda ens donaven un duro, si fèiem 5 hores.

Algunes amigues meves, que hi havia una que viu aquí a sobre d'aquesta casa que ara hi ha un d'això de cent, la Carmeta viu



al primer pis, que erem una colla que vivíem davant mateix de Can Trinxet. La Manuela també hi treballava i va morir, la Magdalena també és molt amiga meva i viu al carrer Comerç, un dia li puc dir, podem anar, li agradaria, sí.  
L'any passat vaig fer les nesses d'or.

**Ah, sí? Carai, de casament?**

Sí, estàvem a Cubelles i els meus fills ens van preparar una festa i tots van aportar també, els nés també...

**així vostè és una senyora molt del seu barri, eh què sí? PErquè coneix a tothom.**

Sí, mira, vaig vindre amb 8 anys i ja tinc 74, en faré 75.

**I està molt activa ademés, està molt bé.**

Sí, home, l'any passat em van posar...

**Sí, m'ho ha dit, m'ho ha dit, però per dintre, no es veu, no?**

No, mira quin tall tinc.

**I ara l'han de posar un a l'altre genoll, no?**

15 dies a l'Hospital de la Creu Roja, però a la Creu Roja de Barcelona perquè jo tinc la Seguretat Social pel Montepio Tèxtil, allavors perteneix a l'Hospitalet de la Creu Roja del 2 de Maig, i d'allà em van portar a la creu Roja d'aquí, que hi ha un centre de rehabilitació, i vaig estar 16 dies. Vaig passar una mica de depressió, tristura, no tenia res a fer, però el meu marit venia al matí i no se n'anava "hasta" la nit, només sortia per anar a dormir. 31 dia que vaig passar fora d'aquesta casa, 31 dies que el vaig tindre aquí, si no és per ell no sé... "bueno", la meva germana també vas acudir, i el meu germà Ramón que viu a Esplugues...

**I com és que decideixen marxar cap a Suïssa?**

Es que l'Enric es va quedar a treballar al carrer l'Estrella d'aquí Hospitalet, hi havia una casa de químics, i allavors van tirar coses a la riera i van cremar les potes dels cascots dels cavalls i van cremar la tuberia. Va sortir per la riera.

**Això quin any era?**

D: Al 53 quan va néixer la Margarita tu treballaves o no?

H: Sí.

D: Guanyava 160 pessetes, més pobre.

H: Van passar un parell de cavalls per allà i li van cremar els cascots i van dir que era culpa meva. Què cony culpa meva? Jo ja deia que aquesta caldera cada 4 o 5 mesos els havien de canviar perquè...

D: Sí, no les revisaven.

H: Jo vaig tot marcart als braços i tot!

**Ah, sí? Que és cremava?**

H: Sí.

D: I no el van donar mai ni 5 cèntims, llavors es va quedar "parat".

**I no el van indemnitzar mai?**

D: Mai.

**Quina poca vergonya! Quina casa era?**

H: Carbonell.

**Carbonell. Ah, aquest era el dels olis, no?**

H: No, aquest era Carbonell el dels olis, i aquest és "enfrente" mateix del cementiri de Hospitalet.

D: Era una riereta.

**I llavors decideix anar-se.**

H: Em van dir: "L'haurem de treure 5 pessetes cada setmana". I dic: "Miri, aquest és l'últim dia que treballo!" I com vostè digui res li dic que d'aquí "hasta" el mar totes les "cloaques" estan a terra per vostè". Perquè jo m'he ????. M'en vaig i s'ha acabat! I com obri la boca els denuncio!" No van dir res.

D: Quan va néixer la meua filla no teníem ni un mal pa, com deia el meu pare, per posar-se a la boca. Quan va néixer la gran, eh? La Margarita, era l'octubre del 53, al deixar jo la feina perquè tenia el nen i no podia aguantar... si jo arribo a sapiguer això jo no deixo de treballar.

**Home, no m'extranya.**

Perquè em van pagar també un...

**Un "finiquito".**

Sí, pagaven poc però donaven "algo", de veritat!

**I llavors ell què fa? Ell se'n va.**

D: Llavors va tornar a la Bóvila, i així.

H: I a la Bóvila va vindre un senyor i em va dir: "Vine a Suïssa a treballar". "Pues vinga, vale".

D: Hi havien 5 en una habitació llavors. 5, eh? 5 persones! Als 2 anys i mig de la Margarita sense sapiguer... i aquest home que està davant, que no és perquè estigui davant, eh?, però en aquells anys anàvem parlant clar, amb "cuidado, cuidado, cuidado" a més no poguer, i no podíem fer ni us del matrimoni per les circumstàncies de la vida, i no sé, als 3 mesos al Clínic que em van fer una revisió, tots d'estudiants allà i em van posar a les camilles i una revisió perquè no em podien a mi treure si estava en estat o no, i ja em faltaven 3 mesos o més de 3 mesos la regla, i no em va sortir mai que estava en estat.

**I estava en estat?**

Va néixer una nena amb 4 kilos.

**I no el veien?**

No, el doctor Pérez que anava a la Plaça Espanyola, em deia que jo necessitava la sang per mi i que per això no tenia la regla.

**I que no el veia que estava embarassada?**

D: No, no, no, i mira que amb la prova del pit i tot, ara en seguida el saben, eh? I llavors quan ens vem enterar estava ja de 3 faltes o més, que m'ho van dir a l'Hospital Clínic, que no ens van cobrar res, si treballava "pues" ja teníem seguretat social.

Una cosa vaig a dir, que quan vaig tornar de Suïssa, que jo vaig estar poc, quan vaig tornar "pues" un dia clar, jo vaig cobrar el retorn, perquè nosaltres pagàvam allà per aquí, eh? Hi havien els retornats...

H: Jo pagava 4 pessetes diaries.

**De seguretat social?**

D: Sí, treballant allà per aquí, o més.

H: I ara que he vingut aquí no m'han volgut donar la...

D: Era un subsidi de 18 mesos que donava l'Estat als retornats, perquè cobrava una "invalides" nosaltres no vem declarar, no vem declarar que ell també havia tornat, però jo ho vaig dir a l'atur. Jo ja portava meesos i dic: "Escolta, al meu marit li perteneixia?" Diu: "Que va tornar amb vostè?" Dic: "Sí". Diu: "Pues sí". Dic: "Però escolta, jo et vaig a dir la bona, no sé si és bona per mi o bona pel Estat. El meu marit ha tornat i cobra una pensió d'"invalides". Diu: "Pues" tenia dret de cobrar perquè ell se'n va anar, pagava ja per quan tornés a Espanya cobrar". Jo vaig dir: "Tinc pròrroga?" Em va dir: "No, els retornats no, els d'aquí sí".

H: Encara tinc papers conforme pagava jo 4 pessetes diaries, eh?

D: Ell va marxar al 61.

**Va marxar al 61 i quin any torna vostè?**

D: "Pues" ell al 86.

**Déu n'hi do, no?**

D: Sí, va estar uns quants anys, però també va estar que el van operar de les dugues caderes allà a Suïssa i també va estar uns anys que també no es cregui que els patrons d'allà, no et creguis que també... A totes les cases "se cuecen habas".

"Pues" mira, li va dir el metge que deixés la postració, que quan va deixar la postració, pobret, demana que el canviin de feina, que el posin de "magatziner" per allò del menjar i tal, i l'empresa va dir que no, perquè no era suís. Perquè no era suís, ell no era del país i no tenien permís estable!

Llavors quan a tu et va agafar el metge potser sí, ja tenies el permís bé.

Mira, hi havia el permís A que eran "temporeros" i cada any tenien de sortir del país, i el permís B i el permís C. El permís C ja tens els mateixos drets com un suís, però mai ets suís, sempre ets estranger, eh?

A mi em paguen molt poca cosa perquè jo vaig treballar pocs anys, no va arribar a 5 anys.

### **Vostè quants anys va estar a Suïssa?**

Jo vaig entrar el 24 d'agost de 1981, perquè la mama se'm va morir dos mesos abans, i jo vaig entrar el 24 d'agost de 1981 i vaig deixar de treballar el 30 de juny de 1986, però és que faltava juliol i agost per fer els 5 anys, per això m'han fotut a mi, que aquest home tingués tanta presa en marxar, però jo havia de fer 5 anys complerts, que als 5 anys els estrangers tenien dret a cobrar, i no ho vam mirar i després "pues" mira, però jo cobrava 193 francs, que a mi em preguntaven aquí que cobrava a Suïssa i no van volguer pagar-me a mi, no? I total, això va ser... I ja vaig anar al Montepio Tèxtil que està al Passeig de Sant Joan, pel Pare Claret aquell, i diu: "Pero usted diga lo que cobra, usted justifica..." Però si em donaven 193 en francs suïssos a mi, que no eren ni 20 mil pessetes, què podia declarar jo? I em deien que em perteneixien 67 mil pessetes quan vaig arreglar els papers. Total, que tinc cartes aquí que em deuen diners l'Estat d'aquí i no els hi cobrat mai!

### **Els d'aquí?**

Els d'aquí, els d'aquí. De l'any 91, 92 i 93. Allavors em van donar una pensió de jubilació de 14 mil pessetes.

### **Què diu ara? Els suïssos?**

No, aquests d'aquí!

### **Aquests d'aquí?**

Aquests d'aquí.

### **Però no hi ha el Sobi aquest o no sé què?**

"Bueno", el vaig cobrar als 66 anys, eh?, jo el Sobi, perquè pensava que no passarien d'aquesta petita pensió, el Sobi no, i vaig anar a Just Oliveres, vaig anar a l'any 66 ai, al 80 allò era, tenia 66 anys jo, i vaig anar a allò que se'n diu Gerència o no sé què es diu, a les oficines de Just Olivers i aquella noia em va arreglar els papers. Diu: "Vostè té una petita paga d'algun puestto?" Dic: "Sí, de Suïssa". Em va preguntar la noia, la noia diu: "Miri, a vostè li porta més cobrar el Sobi. Com és que ha trigat tant?". Dic: "Mira, he perdut un any del Sobi", perquè a mi em van deixar lo de 14 mil pessetes, ja veu lo que m'ha pujat amb 14 mil pessetes, o 16 o 17 o 18 mil pessetes". Cobrava 23 llavors.

### **I com és que té tanta presa en tornar el seu marit?**

"Pues" va voler tornar. No li anava ja, ja es va posar amb l'"invalides", estava avorrit de la vida, molt amargadet, jo treballava, ell no, i els homes espanyols això que treballés la dona i ell no... Jo només treballava 6 hores i mitja.

**I com és que vosstè decideix al final anar-se'n a Suïssa quan ell ja estava allà?**

Perquè també estava molt avorrida, no tenia... Estava sola amb tres criatures, i me'n vaig anar a l'aventura.

Després quan vaig deixar la casa del carrer Comerç, ma germana vivia a Badalona i vaig anar i vaig viure un temps, un petit temps a Badalona perquè em van operar, a la Quinta Salut de l'Aliança em van operar i me van tindre que buidar, de tant malalta, tan malalta i així, que m'estava consumint perquè tot lo que tenia meu, tota la maquinària meva estava ja destrosada.

**I això què era, de tant treballar i així?**

Potser sí, jo sé de què. He anar al carrer Comerç i al carrer Pareto i de genolls a terra, els dissabtes anava a fregar amb unes i altres. Molt treballar, jo vaig plegar abans d'hora perquè ell va voler vindre, eh?, si no hagués pogut... Si jo hagués pogut treballar 10 anys al restaurant de la Rolex m'hagués vingut amb una paga de 1000 francs suïssos, que són 100 mil pessetes, i al vindre d'això he cobrat menys. Si entre tots dos ens donaven 1200 francs suïssos, entre tots dos. Quan a ell li van treure l'"invalides" als 65 anys, una baixada de 800 francs suïssos, 1245, aquí tinc el paper! Què era jo? Què era jo? I van posar al paper que hi havien 193 francs suïssos perquè jo cuidés al meu marit a l'"invalides", perquè quan vaig vindre aquí em vaig quedar sense paga! Home, això és el que em donàvem i 18 mesos que em van pagar 33 mil pessetes l'atur. Estava al carrer Provença d'aquí Hospitalet, i amb aquell noi li vaig preguntar si el meu marit hagués tingut dret a cobrar i em va dir que sí.

"Digo": "Mira, nosotros no lo hemos hecho porque hemos venido con una paga de Suiza". Dice: "Pero su marido está inválido". Digo: "Sí". Digo: "Mi marido de las dos caderas ya no quedará nunca...

¡Mira, los suizos pagar una invalidez lo ven con 8 ojos, pues cuenta aquí!" I ho va fer així el noi: "Pues ustedes han perdido, ¿eh?" Hem perdut 18 mesos que hagués pogut cobrar, però mira, va passar així.

**I els seus fills van aprendre el suïs, o sigui, van anar a escoles suïsses.**

Sí, sí, i els néts, que tenen 22 anys, els bessons.

**I ells ja són nacionalitzats suïssos i tot això, no?**

La Natalia sí, però el nen no per la mili, han arreglat els papers per la mili.

**Ah, llavors ha de fer la mili allà o aquí?**

D: No, ha arreglat els papers pel consolat, i com que el meu nét... si fan carrera i presenten els papers... Em va dir el Javi que van estar al consolat, que et donen la cartilla militar però no poden sortir així com així del país. Venen per vacances el meu fill, el meu fill ve de vacances, el meu fill no, dels 20 anys fins els 28, i després ja quan els donen la cartilla ja fan lo que volen, i el meu nét el David ha fet la carrera d'enginyer, arquitecte, allavors si es fa suís té que anar a la mili suïssa, i allà fan no sé quants anys i van cada any, cada any, cada any!

H: Un mes cada any, 18 dies, 18 dies van cada any, com si estiguessin treballant.

D: I la primera vegada estan molt més, eh? Els homes no es poden fer així com així suïssos.

**Costa molt.**

H: No costa, no, si volguessin ho farien desseguida, però han d'anar a la mili.

D: De totes maneres la Natalia s'ha pogut fer suïssa als 18 anys, de 18 al damunt, i com que és nena ella és suïssa, como aquest nen que és subnormal, la meva germana la Maria i la meva néta la que demà farà 22 anys.

**Li volia preguntar de la fàbrica, que li sap greu ara que tirin Can Trinxet a terra, ara que l'han tirat? Perquè a més estan al costat.**

Sí, i tant que estem al costat, sí, sí, hi va caure una paret i tot m'han dit.

**Ah, sí? No ho sabia, he vist que falta una paret al costat del Julià, he vist que la paret està a terra.**

Sí.

**I què pensa quan ho veu tot a terra?**

"Pues" mira, passo diàriament, agafo l'autobus aquí...

**I li fa pena, no?**

Sí que me fa pena.

**Perquè recorda moltes coses, a més era molt joveneta.**

A més no t'he dit una cosa, però jo anava al "refugio", al refugi quan jo estava al 45, que sonaven les sirenes... i ens avisàvem perquè anèssim als "refugios", no? I quan acabava el bombardeig allavors: "Ja ha passat el perill!", en uns altaveus. Me'n recordo dels pregons que venien a fer per l'alcalde els pregoneros que venien, tocant la trompeta, i totes les noies abaix i pels balcons!

**I a on estava el refugi quan vostè diu això?**

"Pues" a dins de Can Trinxet, que l'altre dia ho vaig veure per la tele, uns que visitaven els que hi havien i va sortir... anaven "agachats" i dic: "Ui, si sembla el "refugio" de Can Trinxet!"

**Així hi havia un refugi a dintre de Can Trinxet.**

Sí, a dins de Can Trinxet, sí, sí. I al carrer de l'Almeda, "rummm" cap abaix, que baixàvem i baixàvem... I hi havia gent que deia: "No, no, que tiren les bombes a la boca del refugi", i ho tapaven i la gent moria ofegada... Havia passat aquí!

Jo encara tinc la satisfacció i l'alegria, i no és que ho digui... no sé com dir-te, jo he treballat i he anat als refugis de Can Trinxet, contentíssima.

Ah, i a més a més vaig anar allà al carrer Buixet es diu? Que hi ha el museu, una parada després de la Rambla...

**Sí, sí, el carrer Xipreret.**

Xipreret, "pues" allà he estat jo amb la meva germana. No sé si l'any passat al setembre, vaig anar allà i vaig veure la fàbrica de Can Trinxet. jo aixpò l'he vist en persona amb una alegria! I parlava amb les noies i ho comentava: "Si aquí vaig treballar jo als anys 40". "Ui, aquesta senyora sí que parla d'anys!" "I que vaig entrar pel sindicat", perquè me'n recordo, tinc una mica de memòria.

**I què feien al sindicat? O sigui, vostè entra perquè el sindicat li dona feina, llavors han de cotitzar cada mes al sindicat. I quina relació tenen amb el sindicat?**

D: La teva mare va pagar-se per cupons, "sellos"...

H: Sí, li donaven una llibreta i cada mes li pagaven i li posaven un "sello".

**Això li volia preguntar Rosita, vostè que treballa en aquests anys que comença Franco, se'n recorda d'alguna "huelga" o alguna cosa que hagués hagut a la fàbrica, o alguna cosa rara? Perquè diuen que no deixaven fer "huelga" però...**

D: Sí, n'hi ha, n'hi ha.

H: Allà a la Sagrada Família també van caure dos o tres de la Telonera, que feien "huelga" allà...

**I això on era, a la Sagrada Família? Era una "huelga" de què?**

H: La Sagrada Família, no sap on és la Sagrada Família?

**Sí, però de què era la "huelga", Enric?**

H: "Pues" no sé de què era.

**"¿Què año sería?"**

D: Quan treballaves allà...

H: No, no, no, treballava a Casa Cardoni.

D: Altra cosa, quan venia Franco ens venien a buscar a les treballadores i ens fèiem plegar per anar camions, ens portàvem a Montjuich!

H: A la Sagrada Família, a una misa...

**I això què era a l'any 52, al Congrés Eucarístic o no?**

Tot això seria, Franco venia poc perquè no l'han volgut mai, no, no, nosaltres els catalans no, eh? I ell tampoc ha volgut mai, mai ha volgut Catalunya, no volia, però obligades i amb camions allà...

**Com "borregos".**

D: Com les pel·lícules que portaven els jueus. Ala, allà drets, a aplaudir a Franco i a cantar el "Cara al sol".

H: Quan venia Franco a aguantar allà i el "Cara al sol", i tota allà.

D: Sí, a Montjuich, ens portaven a dalt de Montjuich i allà en Franco estava allà amb tota la "caterba" i amb els "moros" i tot i allà a aplaudir i fer la foto i "Cara al sol con la camisa nueva" i au!

**I el seu pare què deia d'això? El seu pare que era republicà, què deia, el seu pare?**

D: Pobret, ell no era un home massa "parlanchí", no, així com jo he sortit... ma germana María, ma germana Carmeta i jo...

**CINTA 2 - CARA A:**

El racionament, a l'any 51 encara ens van donar a cada un la cartilla, la llibreta de raionament, donaven un quart d'oli a la setmana.

**Un quart d'oli a la setmana? Mare meva, no podien fregir res!**

D: El meu marit li va deixar la...

H: Una barreta de pa com ara això, del país.

**Era dolent, eh?**

D: De blat de moro.

H: Anaves a la panaderia i quan tornaves a casa com una pedra, dur.

D: Això va ser a la post-guerra, Enric.

**Això a la post-guerra, no?**

D: Tampoc no t'he dit que quan estàvem a Sant Andreu de Llavaneres ens van tallar les cuetes, ens van tallar les "trenzes" perquè van dir que amb aquestes "trenzes" tan llargues s'omplirien de pòls. Llavors ploràvem i de vegades vem baixar a la platja, que de dalt del poble... uns carrers que passaven unes carretilles, allà no hi havia cotxes, només hi



anaven carrets i petits, però això era lo típic de Sant Andreu de Llavaneres, que no hi hagués.

**I qui els hi va tallar les cues, les senyoretes o què?**

D: Sí, les senyoretes que hi havien allà. Allavors jo vaig dir que no ens tallessin les d'allò, les "trenzes", i van dir: "L'has de pentinar cada dia a ta germana", i una de les vegades ens baixaven, baixàvem de dos en dos per la carretera, que hi havia més d'una hora de camí a la platja i allavors va passar un tren de "carga"... va passar un tren d'aquests de vagonets de "carga" i baixa el meu germà amb una "cabellera", semblava... "Beuno", pitjor que un "gitano", amb unes "cabelleras"... I jo: "Antonio, Antonio!" Li dèiem Pepito, però "bueno", es deia Antonio.

Lo primer que li vaig demanar plorant, que em portés una pinta espesa, la joventut avui en dia no sabran que és una pinta espesa, que em portés una pinta espesa i una pinta per pentinar.

H: D'aquelles quadrades.

D: Sí, sí, quadrades, quadrades. La mestra que els digui als nens què era una pinta espesa.

Allavors jo m'anava amb la meva germana i en un rec la pentinava, la pentinava i quan hi havien tants de pòls jo no podia matar-los tots, i jo també cada dia me rentava, cada dia me pentinava, però volguéssis o no estàvem entre refugiats, sent catalanes d'aquí la mama no podia mantenir a tots i els va portar allà. Una losa que ha quedat sempre, tota la vida entre nosaltres perquè la necessitat t'obliga a fer moltes coses.

I allavors sí, sí, el meu germà "pues" jo el vaig preguntar a la senyoreta que quan tornariem a vindre a la platja i m'ho va dir. Ella m'ho va dir i jo li vaig dir a ma germana, ho va escoltar, no? Dic: "Pues" ja ho saps". Diu: "Pues bueno", jo vaig amb aquests trens de "carga" i em guanyo unes pessetes i ajuda al papa i a la mama.

**Perquè el seu germà era més gran o més petit?**

Sí, més gran, més gran. Ell era més gran. I allavors un altre dia, quan em va dir la senyoreta que tornariem a baixar ell va passar, perquè aquell tren passava cada dia per la tarda a la mateixa hora, i allavors el meu germà li va dir, no? ens vem convinar, diu: "Pues" miri, farem lo mateix, sortirem a la mateixa hora, a les 3 i a les 4 i quart quan passa el tren...

"Si va en un altre vagó, tan llarg que és el tren!" "Ja aniré al darrera, miraré de posar-me darrera de tot". I sí, sí, va ser així. Tinc molt bona memòria, perquè he passat molt en aquesta vida.

I allavors sí, sí, em va portar una pinta clara, que la mama es veu que li havia donat i una pinta espesa, i gràcies. Jo plorava, plorava, amb papers de diari ho portava amagat i ens ho va donar, i gràcies jo vaig pentinar cada dia a ma germana i allà al rec passava l'aigua... I allavors una de les senyoretes

va dir, diu: "Ho sento molt però si no els perdeu ràpid us hauré de tallar les cues!" I jo li vaig dir: "Pues talli-les". Jo he sigut molt bona de conformar, aquest home sempre ho ha dit, jo m'he semblat al meu pare. El meu pare l'únic que no era , que no parlava tant com nosaltres, així de "parlanchina" m'he semblat més a la meva mare, però després tinc coses del meu pare. He sapigut tota la meva vida agrair molt, tot lo que m'han fet i lo que l'han fet als meus pares en coses bones i que ens han ajudat, i roba que ens han donat perquè poguessim sortir vestidets.

**I tirar endavant, clar.**

H: A sa mare la van pelar al "rape"...

D: Quan va acabar la guerra, això és.

**Qui li va fer?**

"Pues" jo vaig salvar encara el cabell, ens van tallar per aquí a lo "chico" com deien, "como a lo chico", i allavors jo li rentava el cap a la meva germana encara que sigüés amb aigua sola i freda.

**I a la seva mare per què la van pelar al "rape"?**

Perquè ja veuràs... Allavors quan ja no tenia necessitat d'anar, perquè llavors al anar sempre pentinant i... però lo que teníem era que teníem que estirar els cabells per les...

**Per les liendres.**

Les liendres, allò. Això és lo que teníem que anar matant i matant, i al matar les liendres aquestes "pues" ja vam anar disminuint, disminuint i sempre anar nétes, nétes com una "patena" anàvem. Jo em preocupava molt, molt de la meva germana, molt, i ella, pobreta, quan jo li pujava trosets de pa de la cuina, a vegades hi havia algun cartró i li pujava encara més menjar del que quedava, perquè el que quedava que el llençésim.

**I això de la seva mare. Què passa amb la seva mare, que li fan?**

Ella quan va acabar la guerra també anava a l'estraperlo i anava a fer cues, i allavors la van agafar els de la Falange, feixistes, mig litre d'oli o pelar-la al "rape". Mig litre "de aceite de ricino".

**I per què li van fer això, perquè era dona de republicà?**

Perquè deien que erem "rojos". Nosaltres erem roig, "rojos".

**I la van pelar al "rape"?**

Com el Chivas, aquest d'aquí el carrer de l'Estació, també va fer molt mal, eh? Quan la República era republicà i quan va entrar Franco, feixistes, i anava requisant per les cases tot lo que van agafa d'aquell magatzem de Magòria, i teníem que

amagar els menjars a dalt de la xemeneia perquè anava a requisar per les cases...

**Qui era?**

Un que es deia Chivas, del carrer l'Estació. Havia anat a les cases però a casa meva no va vindre, però nosaltres vem amagar tot el menjar que vam poguer agafar i el que ens van donar .

**I això de la seva mare per què ho va fer? Va ser ell?**

Perquè la va enganxar fent cua a les 3 o les 4 del matí, i ella com que no sabia parlar castellà i parlava català "Pues" encara més, i Franco el va prohibir el català, saps? Això és històric.

**Sí, i llavors ella què va dir quan li van fer això?**

Que preferia més que la pelessin que no pas "medio litro de aceite de ricino", li reventa els budells.

**Pobre dona, quina vergonya, no?**

Sí, i tant, no vergonya, amb totes les que hi havien!

**Ho feien molt, no?**

Sí.

**Sí, perquè m'ho han explicat a Collblanc també que ho feien.**

Sí, sí, sí.

**Que si troben dones demanant pels camps també els hi feien.**

També.

**Totes les que eren dones de "rojos".**

H: Aquí al Passatge Trinxet, en un "desfile" que hi anava tota la Falange... hi havia un "crio" i era subnormal, i clar, quan passaven ells t'havies de posar "firme" i el "crio pues"... Se li acosta un falangista: "Pum", contra el "bordillo" i allà va quedar mort.

D: Han fet de calumnies però moltes. Jo no "me se olvidará" mai a la vida per anys que visqui, Dolors, quan jo sortíem a la finestra d'allà dalt d'aquella muntanya de Sant Andreu de Llavaneres i vèiem passar l'aviació.

**Bombardejant, no?**

I eren els alemanys. "Hasta" que no arribaven a Barcelona no descarregaven, per allà només passaven i totes les llums apagades i tot apagat, però clar, nosaltres sentíem els avions i miràvem i miràvem i allà a través dels vidres... Jo no crec que ells ens veiessin de tanta altura, no?, i passaven direcció a Barcelona.

Ja veus tu, i a 30 kilòmetres d'aquí Mataró i Sant Andreu de Lllavaneres.

"Pues" a l'any 37-38 he tornat a Lllavaneres...

**I ha anat a veure la casa o no?**

No, he tornat a Sant Andreu de Lllavaneres a l'any 51, perquè es va casar un nebot meu i allà va anar a celebrar el casament, amb uns jardins i amb unes taules i amb una piscina i allà amb uns... com se diu? Amb uns cignes d'aquells i uns llocss que hi ha allà que no vegis! Jo dic: "Quina diferència, Rosa, de quan jo he vingut aquí a ara que vinc al casament!"

**I Rosa, no anaven als menjadors de l'Auxili Social? Perquè m'han dit que als fills dels "rojos" no els deixaven entrar.**

No.

**És veritat això?**

Clar, evidentment no ens deixaven entrar, però "bueno" "algo" sempre arrampavem, saps?

**No, però és importatn perquè diuen que quan van posar l'Auxili Social hi podia anar tothom i lo que m'està dient la gent és que no és veritat.**

No, no.

**A Collblanc també m'han ditt que no, i aquí tampoc, oi?**

No ens volien.

**No els volien als fills dels "rojos", o els que tenien el pare en represiό...**

Home, el papa no ens havia posat mai en res, en res, en res, en res...

**No, però com que eren republicans...**

Allavors existia la República, del 31 que va marxar Alfonso XIII... Al 31 va maarxar el rei, allavors jo què tenia 3 o 4 anys, eh? al 31 marxa el rei i entra la República "hasta" el 36 que "estalla" la guerra, el 18 de juliol de 1936. allavors quan Franco guanya la guerra, que fa "luchar" a espanyols entre espanyols, germans amb germans ... per cert, ho van tirar ??? Ho deus tindre gravat tot això, però ells van entrar. L'escolta "mora", els "tanques", els "moros", i tots ells van entrar i hala! el "Cara al sol" i...

Quan jo portava una garrafa d'oli, que venia de Magòria i la mama un saquet de llenties, ens vem asentar, que me'n recordo jo, al carrer Parcerises, que encara existeix, allà sentadetes...

**Molta gent d'aquí Santa Eulàlia van anar a Magòria a buscar coses, perquè moltes dones que he gravat...**

I esperant! I la mama deia: "Ai l'escolta "mora"!"

**Tothom tenia por dels "moros".**

Sí, sí, sí.

**La meva família van marxar tots a França de la por que tenien, després van anar tornant, però de la por que tenien, que eren del Centre i tots eren de la FAI, i de la por que tenien hi van marxar tots.**

Van matar un tiet meu, germà de la mama.

**Qui el van matar, els franquistes?**

Els franquistes quan va... Ell era del sindicat de la CNT d'Olot, d'allà on van raptar la farmacèutica d'Olot.

**Ah, sí? I ell era de la CNT d'Olot?**

I aquest tio havia deixat a la meva tia Elisa, la havia deixat amb dues filles per ajuntar-se amb una noia, i va tindre dos fills amb la noia aquella, que també es diu Mari Carmen o Carmen, i encara viu ella. A ella li van pegar una pallisa que va estar 6 mesos a l'hospital, no sé si hi havia hospital a Olot o a Girona, 6 mesos va estar! La van deixar cau, al meu tiet se'l van endur, van anar els soldats... La tieta es va passar a França i ella "pues" va tornar, i això el va matar.

**Es pensaven que no els farien res al tornar aquí.**

El van anar a buscar els soldats, se'l van endur, si el van afusellar o lo que van fer, o el van destrossar... la qüestió que a ella li van tornar tota la roba.

**Ah, o sigui, que el van matar segur.**

El van matar i després li van tornar les espadenyes, tot, tot, tot lo que portava, ja veus que van entrar al gener aquí, que era l'hivern, "pues" el debien despullar, el debien d'afusellar o ametrallar de cap a peus i allà un a sobre de l'altre els anaven matant i posant un a sobre de l'altre, com van fer els alemanys, igual, igual, però llavors ella estava a l'hospital perquè diu que ell empetava les monges, mentida, això els veïns, quan les monges van tornar...

**Clar, perquè delataven, si delataves et podies quedar coses dels altres...**

Allavors hi havien els fills, els dos fills que va tindre que eren Cuesta...

**Són cuesta, són família Cuesta.**

Clar.

**Era família de la seva mare.**

Sí, nebots de la meva mare, i cosins meus, perquè jo porto Cuesta de segona, perquè sóc filla de la mama, diguem, del papa

i d'ella, porto Güil perquè el papa era Güil i Cuesta per la meva mare, que ell era germà de la meva mare.

**I què van fer dels nens?**

Els nens "pues" mira, se'ls va quedar la mare d'ella. La mare d'ella vivia, eren porters d'una fàbrica i se'ls va quedar, i ja no van veure mai més al pare. Al 39 va ser.

**Com se deia ell?**

Josep Cuesta... Fornes, com es deia la iaia. Perquè el pare de la mama era de Castella-la Mancha.

**Clar, que venien de l'emigració.**

I els pares de la meva àvia, de la Teresa, mare de la meva mare, eren catalans, lo que passa que van anar a València i al tornar venien per Castelló, es va posar de part i el van portar a una casa de Castelló i va néixer a Castelló.

**I el seu pare de què era, no ho sap o...? Si era de la CNT o d'Esquerra Republicana o...**

No, ell no era de cap partit.

**No era de res.**

El papa no, el papa no, al papa el van fotre en un camp de concentració perquè era català, per lleidetà, de dalt el castell de Lleida. Mira, quan veig el castell m'agafa...

**Va estar tancat al castell de Lleida?**

No, en un camp de concentració, però el papa va néixer a la vora del castell d'allà. Mira, quan el veig tinc molta alegria, hi vaig estar l'any passat i no volia marxar de la alegria que em donava d'estar a Lleida, per sapiguer que allà havia nascut el meu pare.

"Pues" tinc una bona història perquè...

**Un fart de treballar, tota la vida un fart de treballar!**

Tota la vida, el Pepín té 56 anys...

**El seu fill?**

D: El Pepín, que jo el tinc en una residència perquè és una miqueta atrasat, el germà petit. El Pepín, la Carmeta, el Jaume i el Ramón són nascuts aquí a Hospitalet.

H: Jo tinc una germana també que va néixer també amb els dits enganxats, perquè allà a Porrot hi anaven totes les màquines... que abans anaven totes les màquines amb carbó i ella recollia el carbó, jo també hi anava. Si no hi havia per fer foc no hi havia res, i per un trosset de carbó...

D: Rebuscant, rebuscant.

H: I van anar dos guàrdies, que a un li vem trobar en un camp pringat, mort...

**Ah, que el van matar, sí.**

H: "Pues" aquell li va fotre dos cops de cinta a ma mare que anava ben grossa...

D: "Látic", no? "¿No llevaban un látigo?"

**"Un látigo", sí. Li va pegar a la seva mare que estava embarasada?**

D: Sí, i va néixer...

H: Abans d'hora amb els dits enganxats.

D: I tota la vida ha estat mal de ventre aquesta noia.

**Però això quan era, abans de la guerra va ser això?**

D: Sí.

**I després el van matar a aquest guàrdia la gent?**

D: No, a un dels dos.

H: Perquè es va posar de guàrdia d'aquest de guardar camps i algú se'l devia carregar.

**Perquè eren dolents, no?**

D: I nosaltres anàvem a rebuscar i lo que queia... si saltàvem algun camp era per lo que queia a terra, ho agafàvem, perquè havíem anat pels recs aquells del Prat.

**Sí, també hi anava el meu pare a buscar pomes, i baixaven a vegades flotant.**

D: La petita havia caçat "ranes", granotes.

**No, i a vegades diu el pare que quan hi havien inundacions baixaven pomes flotant.**

D: Havíem anat als recs del Prat de Llobregat...

**A buscar granotes.**

D: I als camps quan hi havien recollit allò a veure si trobàvem alguna patata, a rebuscar. Hi havia gent del Prat, bona gent, que ens havien donat moltíssimes coses: "esperin, ho necessiten. Esperin que els hi portem 4 patates! Esperin que els hi porten això!" I de veritat que venien amb borses de roba, amb borsetes de roba que cosien trosos de roba que es trobaven i feien borses. Ja ho crec que... vem anar després molts anys al riu del Prat del Llobregat, que anàvem a comprar a les persones que ens havien donat coses, i jo deia: "Jo a vostè la conec". I em deien: "Sí? Tu em coneixes? Però vostè em coneix". "Sí, jo sóc jove, ara ja sóc casada i tinc fills, però jo he vingut a rebuscar pels camps. Vostè havia sortit i ens havia donat això". "Ai!" Venia i em feia dos petons: "Mira com se recorda!"

De veritat que els havia dit, aquí al Prat del Llobregat hi ha molt bona gent, eh? Ho vaig dir perquè és que al meu germà l'Antonio i amb mi, a vegades veníem carregats.

**Quan, després de la guerra?**

D: Després de la guerra.

H: Després de la guerra, allò que recollien el blat i sempre quedaven unes espigues per terra i anàvem a recollir-les.

D: I les panotxes! Quan passaven els carros anàvem al darrera.

**Per si queia "algo", no?**

D: Sí, i si els dels carros... que hi havien els burots aquí, aquí a la Bordeta, i els carros feien baixada perquè era la riera, a lo millor sortia alguna panotxa i les tiraven, i el meu germà i jo que erem els més grans, arribàvem a casa i la tia Carmen aquesta tenia un carbó de pedra, i allavors baixàvem abaix amb el meu tiet que treballava a una fundició a Sant Andreu i: "Tío, que traemos unas panochas, ¿nos las asa?" "Bueno, dejarlas aquí". "Pero cuidado con el Andresín, que luego se las come!" El meu cosí, ara té 61, 62 anys... i a lo millor m'esperava jo allà "hasta" que es fessin les panotxes.

**Perquè no se'ls menjés el cosí, clar.**

D: Tenia als meus germans, i jo tenia alegria de portar alguna cosa, sí. Jo he lluitat, a mi em volen molt els meus germans, era la gran i mira, cadascú estem... El meu germà està aquí, l'altre està a Suïssa, el gran es va morir, el petit el tinc en una residència, però em queden dos que gràcies a Déu m'estimen molt, la María la tinc a Suïssa, la Carmeta viu a Gran Vía Centre... Vui dir, que quedem 6.

**Molt bé, "pues" Rosa, moltes gràcies, eh? És una història molt maca, eh? Gràcies.**

Li poso els noms a les camises al meu germà petit, i als mitjons que porta la María de Suïssa...

**Ah, li posa el nom perquè no es perdin.**

Sí, ara t'ho ensenyarem. Molt bé, moltes gràcies per tot i m'alegro molt i que totes les persones que puguin escoltar això li diu una persona amb tota la sinceritat que he patit molt però estic molt contenta de la meva "infancia", m'ha passat de tot, encara estic viva, estic amb el meu marit, amb els meus fills, no els tinc junts però els tinc cada vegada que els necessito.



